

היוצאין ביום אחד, [נתאריך השטרות
זהה]: (7)

לה-א **דרב אמר**: יחלוקן את הקרקע ביניהם, יש
אומרים משום שספק הוא מי זכה קודם, ויש
אומרים משום שודאי קנו שניהם את
הקרקע.

ושמואל אמר: שודא (1) דדייני, כלומר: מי
שנוטה לב הדיינים לזכותו, ומשום שנראה
להם שלו נתכוין בעל השדה להקנות את
הקרקע, היות והוא אוהבו או קרובו, הוא זה
שיזכה בשדה; וכן כל כיוצא בזה, שנוטה
לבם של הדיינים שהוא בעל השדה ולא
חבירו. (2)

ולא לזה, נמצא שלא זיכהו בשטר עד הערב
הואיל ולא נתפרש בו שעת שחרית, ונמצאו
שניהם שוין; וכוונת הרשב"ם היא בין לרב ובין
לשמואל, כדמשמע מלשונו כאן, וכנראה בהדיא
מדבריו בעמוד א בד"ה התם.

ומיהו בהכרח שמכל מקום ספק הוא, שהרי
אם אינו ספק אינו ענין כלל לסוגייתנו, וגם אין
שייך "שודא דדייני" לפי שיטת הרשב"ם בביאור
"שודא דדייני", וכן כתב הרשב"ם בהדיא בד"ה
יחלוקו "דספיקא היא", וגם נראה מדבריו שם
שהקושיא היא הן מרב והן משמואל; אלא שלא
נתבאר בדבריו כאן מה הוא הספק, וראה בדברי
הרשב"ם לקמן בעמוד א ד"ה התם, דמבואר שם
דיש ספק שמא נמסר לזה היום ולזה מחר, ראה
שם; וראה עוד מה שכתב הרמב"ן לתמוה על
דברי הרשב"ם, ובמה שפירש הוא את סוגייתנו,
עיין בדבריו כאן, ובדבריו בדף לה א.

1. לשון השלכה "ירה בים" מתרגמינן "שדי
בימא", רשב"ם.

2. לשון הרשב"ם הוא "שודא דדייני, לאותו
שיהא נוטה לב הדיינין, שהיה הנותן אוהבו או
קרובו יותר — דודאי לההוא גמר ואקני — לו
יתנו את הקרקע, ושמה זכה בעל הקרקע בשלו;
אבל כשאתה אומר יחלוקו, בודאי אחד נטל
החצי שלא כדין". [ויש להסתפק בהבנת דבריו,
אם הדין הוא שכאשר אין אנו יכולים לבוא לידי
הכרע, אנו פוסקים לפי דעת נוטה, או שאין כלל

7. בתוספות הביאו כאן שתי לשונות מגמרא
בכתובות בביאור מחלוקת רב ושמואל:

האחת: רב סובר שעדי חתימה כרתי, וצריך
שיהא ניכר מתוך החתימה מי קדם למי, וכל
שאינו ניכר אין מועיל קדימה אף אם מסר
תחילה לזה ואחר כך לזה, ולפי לישנא זו טעמו
של רב אינו משום ספק אלא ששניהם שוין, וכן
היא שיטת הרבה ראשונים בביאור שיטת רב
[לפי לשון זו בכתובות] שהחלוקה אינה מטעם
ספק, אם כי בטעם הדבר לא נשתוו הראשונים.
ואילו שמואל סובר, שעדי מסירה כרתי ולמי
שנמסר לו תחילה הוא קונה, ומשמואל הוא
דמקשה הגמרא, שהרי לפי דעתו יש ספק למי
נמסר תחילה ומספק הוא דאמרינן "שודא
דדייני".

וביאר התוספות, שלפי לשון זו אין קושיית
הגמרא מרב, שהרי אין הם חולקים משום ספק,
ואינו ענין לסוגייתנו, וכן פירש רבינו יונה את
קושיית הגמרא [ולא הזכיר את הלשון השניה
שבמסכת כתובות].

השניה: בין רב ובין שמואל סוברים כרבי
אלעזר וקונה מי שנמסר לו תחילה, ונחלקו רב
ושמואל אם חלוקה עדיפא או שודא עדיפא,
וקושיית הגמרא היא בין מרב ובין משמואל.

אך לשון הרשב"ם היא: ואפילו נתברר
ששמעון בשחר ולוי אחריו בערב [כלומר, אפילו
נכתב ונמסר לזה בשחר ולזה בערב, כמבואר
ברשב"ם לה א ד"ה התם] אין הקדמה בשעות
אלא בירושלים, והיות ולא כתב שעה לא לזה

אומר של אבותי — **הרי איכא למיקם עלה דמילתא** [קיימת אפשרות שתתברר האמת על ידי עדים], ולכן אין בית דין נזקקים להם לדון דין שסופו לבוא לידי עיוות, לכשיתברר האמת של מי היא השדה; ולפיכך מניחים אותם, ו"כל דאלים גבר" עד שיבואו עדים ויבררו את הדבר. (4)

ואכתי תמהינן **דמאי שנא** — זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי, שפוסק בית הדין "כל דאלים גבר" — **מחא דתנן**:

ויעידו שזה קודם לזה, אלא אמרינן כשם שאלו לא דקדקו בשעות כך אלו לא דקדקו, כלומר דעידי מסירה גופייהו לא דייקי בשעות, ומסתמא בחד יומא אימסר לתרוייהו, וכיון דוודאי חד מינייהו הוא שמסר לזה ואחר כך לזה, דלא שכיח דמסר לתרוייהו בבת אחת, וסהדי לא דייקי בה, עבדינן שודא"; ושוב הביא את דברי הרשב"ם, והרבה לתמוה עליהם.

ואילו **הרשב"ם ביאר** "התם בשתי שטרות ליכא למיקם עלה דמילתא היום או למחר שיביא האחד עדים ויטול, שהרי השטרות שוין בזמן; ואפילו אם יבואו עדים ויעידו "זה נכתב ונמסר בבוקר, וזה בערב" הלא אין הקדמה בשעות, כמו שפירשנו למעלה; וליכא למימר: שמא זה נמסר תחילה יום או יומיים או חודש ואחר כך נמסר השני לשני, דמאחר שנכתבו ביום אחד, מסתמא גם ביום אחד נמסרו, כמו שמוכיח לשון הכתוב בשטר, הלכך רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני, דהואיל ואין לברר לעולם הדין עם מי, משתדלין בית דין בדינן ודינן אותו".

4. ב"קובץ שיעורים" אות קנב, הקשה לפי דברי הרא"ש שהובאו בהערה לעיל ש"כל דאלים גבר" אינו בגדר סילוק של בית הדין מלדון

ואם כן צריך ביאור: מאי שנא שבדין הספק בארבא אנו פוסקים "כל דאלים גבר", ואילו בספק שבשתי שטרות אנו אומרים לפי שמואל "שודא דדייני"; ולפי שיטה אחת בדעת רב אנו פוסקים שם יחלוקו מספק!?

ומשנינן: **התם** — גבי שתי שטרות — הרי לעולם **ליכא למיקם עלה דמילתא** [אי אפשר להגיע לבירור האמיתי של הספק], ולכן נזקק לכך בית הדין ופוסק. (3)

אבל **הכא** — גבי זה אומר של אבותי וזה

הכרע, אלא שעיקר הדין הוא, משום שאפשר שיבוא על ידי כך לבעלים האמיתי, ובית הדין מהמר על אותו בעל דין שהדעת נוטה לו].

ואולם דעת רבינו תם בפירוש "שודא דדייני", דהיינו, למי שירצה הדיין ליתן; וראה ברמב"ן שהביא מירושלמי שהוא נקרא "שוחדא דדייני" **דכאילו** הדין תלוי מי יתן יותר שוחד לדיין כדי שיתן לו; וראה בתוספות שהקשו: אטו יהא הדין תלוי במי שנותן יותר שוחד, וראה מה שביארו בזה, ומכל מקום הרי זה **כאילו** הדין תלוי בזה, ולכן הוא נקרא "שוחדא דדייני".

3. **ביאר רבינו יונה** [ראה בהערה לעיל את שיטתו בביאור קושיית הגמרא] "דכיון שהם יודעים מי הם העדים שנמסרו להם השטר בפניהם, ולא יכלו [בית הדין] עכשיו לעמוד על נכון הדבר, או מפני שמתו העדים או מפני ששכחו זמן מסירת השטר אם בבוקר אם בערב, תו ליכא למיקם עלה דמילתא".

והרמב"ן [ראה בדבריו את שיטתו בקושיית הגמרא] כתב "והא דאמרינן ליכא למיקם עלה דמילתא, מתוך השטר קאמר, וכיון דמתוך השטר ליכא למיקם עלה דמילתא, אמר שמואל שודא דדייני, שהרי עדים לפניך מעידים ששניהם ביום אחד, ואין אומרים יבואו אחרים

או קונה השפחה — אומר: "משלקחתי — ילדה"; ואין לזה ולא לזה ראיות לטענתו, ואין זה או זה מוחזקים בולד, וכגון שהיא עומדת באגם שאינו רשות של אף אחד משניהם, הרי שמספק יחלוק המוכר והלוקח את הולד!

ואף כאן גבי "זה אומר של אבותי, וזה אומר של אבותי", כך היה לנו לומר, שמספק יחלקו ביניהם את השדה או את הספינה.⁽⁶⁾

ומשנינו: **התם** — גבי ולד — **להאי** למוכר הפרה או השפחה,

המחליף פרה בחמור, ודין הוא שבמשיכת החמור נקנית הפרה לחבירו,⁽⁵⁾ ולאחר שמשך את החמור נתברר שילדה הפרה; **וכן המוכר את שפחתו ונתברר שילדה השפחה:** ומתעמתים ביניהם מוכר הפרה או השפחה — והלוקח:

זה — מוכר הפרה או השפחה — **אומר:** "עד שלא מכרתי, ילדה, וכשמכרתי, לא מכרתי אלא פרה או שפחה ריקנית, והולד שלי הוא".

ואילו זה — בעל החמור שקנה את הפרה,

ב עוד כתב הרשב"ם בד"ה התם בטעם הדבר שאין אומרים לפי שמואל "שודא דדיני" כמו בשני שטרות היוצאים ביום אחד, שהוא משום שאין שייך זה אלא בשני שטרות שיראו למי אוהב יותר כי כוונתו היתה להקנות לו; [המשך דברי הרשב"ם שם, שכתב: "אבל הכא בדבר נחמן שזה אומר של אבותי וכו'"] אינם המשך דיבור זה, והם שייכים להמשך דברי הגמרא; ובעיקר דברי הרשב"ם, יש להוסיף, שלא דוקא בשני שטרות, שהרי גם גבי "זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי" שייך "שודא דדיני", וכמפורש ברשב"ם לעיל בד"ה שודא].

ג. הנה בדין משנה זו נחלקו תנאים, וכמבואר בבבא מציעא ק א דמקשינן "ונוקמא אחזקת דמרא קמא, וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה! ? הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין", מכל מקום מקשה הגמרא בסתם, משום שעד כאן לא נחלקו חכמים על סומכוס אלא משום שיש להעמידו בחזקת מרא קמא, אבל בזה אומר של אבותי שאין מרא קמא או מוחזק, אף חכמים מודים לסומכוס שמספק יש לחלוק; כן כתבו התוספות, והאריכו לבאר אם במחלוקת סומכוס וחכמים

בדבר, אלא סומכוס על אומדנא שהאלים יותר הוא באמת הבעלים, אם כן צריך ביאור מה הפרש יש בין "איכא למיקם עלה דמילתא" ל"ליכא למיקם עלה דמילתא".

5. כתב הרשב"ם: כיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא שהרי מטלטלין נקנין בחליפין, [והיינו דקתני "המחליף"], ולכך אין הדבר ידוע הולד של מי הוא, שהרי לא ראה עדיין את פרתו; אבל דין זה לא יתכן במכירה בכסף, כי אין מעות קונות, ואם משך את הפרה עם מתן המעות, הרי בשעת המשיכה ידוע הדבר אם ילדה או לא ילדה, ולאחר משיכה שוב אין מקום להסתפק ברשות מי ילדה, שהרי ברשות הלוקח היא עומדת; אבל גבי שפחה שנינו: "המוכר", והיינו שמכרה במעות, שהעבדים נקנים בכסף בלי משיכה.

6. א. הוסיף הרשב"ם בביאור הקושיא: והא הכא דאיכא למיקם עלה דמילתא אם יבואו עדים ויעידו ברשות מי ילדה, ובכל זאת אין אומרים "כל דאלים גבר".